

dr. Theo Lam

Selectief droogzetten wordt de norm

Foto's: Ewout Staartjes

Iedere koe aan het begin van de droogstand behandelen met antibiotica is wettelijk niet meer toegestaan. "Selectief droogzetten wordt de norm", aldus prof. dr. Theo Lam. Hij heeft de gevolgen van selectief droogzetten in kaart gebracht. Lam is manager Research & Development bij de Gezondheidsdienst voor Dieren in Deventer en tevens hoogleraar mastitismanagement aan de faculteit Diergeneeskunde in Utrecht.

Theo Lam heeft het doorgerekend. Een melkveebedrijf met 100 koeien, een tussenkalftijd van 412 dagen en een vervangingspercentage van 28 procent telt gemiddeld ieder jaar 28 gevallen van klinische mastitis (onder gemiddelde Nederlandse bedrijfsomstandigheden). Mits alle koeien bij aanvang van de droogstand preventief worden behandeld met antibiotica. Bij een selectieve inzet van antibiotica stijgt het aantal gevallen van klinische mastitis met 3,8 per jaar tot ongeveer 32 per jaar. Selectief wil in dit geval zeggen: vaarzen die bij aanvang van de droogstand een celgetal hebben beneden de 150.000 (82 procent van de vaarzen), worden niet behandeld met antibiotica. Bij koeien wordt de grens getrokken bij 250.000 cellen (komt overeen met 68 procent van de koeien).

Vaarzen en koeien

Lam baseert zijn analyse op een groot, tweejarig onderzoek op 97 Nederlandse melkveebedrijven. Van vaarzen en koeien op deze bedrijven werd aan het einde van de lactatie het celgetal bepaald. Van de vaarzen met een celgetal lager dan 150.000 cellen werden twee kwartieren behandeld met droogzetters. De andere twee kwartieren werden niet behandeld. Bij koeien werd eenzelfde scenario gevolgd, maar werd de grens getrokken bij 250.000 cellen. Vervolgens werden de dieren tot 100 dagen na afkalven gevolgd. Alle gevallen van klinische en subklinische mastitis werden nauwgezet in kaart gebracht. De totale proef omvatte 1.657 koeien (en dus 6.628 'kwartieren'). "Die grenzen van 150.000 en 250.000 zijn getrokken op basis van de

vervolg van pagina 9

gebruikelijke attentiewaardes, gehanteerd bij de melk-productieregistratie (MPR)."

Gemengde gevoelens

Lam presenteert de cijfers met enigszins gemengde gevoelens. Hij gaf jarenlang leiding aan het nationale mastitisbestrijdingsprogramma in Nederland. "Mede dankzij dat programma is het aantal gevallen van klinische mastitis op een gemiddeld Nederlandse melkveebedrijf met vijf per jaar gedaald. Daar hebben we vijf jaar voor gewerkt. Die terreinwinst geven we met deze manier van selectief droogzetten, bijna in één klap weer weg." Aan de andere kant: bovenstaand melkveebedrijf zal dankzij het selectief droogzetten veel minder antibiotica gaan gebruiken. "Dat scheelt in het geschetste scenario 1,8 dierdagdoseringen per jaar, een daling van 5,8 naar 4,0." In dit dossier wegen ook andere belangen dan die van de uiergezondheid, besefte Lam. Zoals de belangen op het gebied van de volksgezondheid. "In dat belang moet ook de melkveehouderij de inzet van antibiotica terugdringen. En dan boek je met selectief droogzetten heel veel terreinwinst."

Achterhaalde discussie

Goedbeschouwd is het standaard droogzetten van koeien met antibiotica een achterhaalde discussie. "Want volgens het etiket mogen droogzetters alleen curatief worden ingezet. Dat wil zeggen dat inzet alleen is toegestaan wanneer er sprake is van een infectie." En er lijkt gelukkig ruimte voor verdere verfijning: door de selectiecriteria rond de inzet van droogzetters aan te passen (lees: de celgetalgrens te verlagen), is het aantal gevallen van klinische mastitis na selectief droogzetten te beperken. Uit het onderzoek blijkt dat ook koeien met een celgetal lager dan 250.000 achteraf toch vaak mastitis onder de leden hebben (niet zichtbaar, subklinisch). Het weglaten van

droogzetters leidt bij deze dieren tot een sterke toename van het aantal gevallen van klinische mastitis tijdens de droogstand of tijdens de eerste honderd dagen van de nieuwe lactatie. Lam: "Het omslagpunt bij deze koeien zou bij een celgetal van 50.000 moeten liggen bij droogzetten zonder antibiotica. Bij vaarzen ligt dat op 150.000 cellen. Dat verschil tussen vaarzen en koeien is verrassend. Bij koeien lijken meer uierinfecties voor te komen die niet meteen leiden tot een (sterk) verhoogd celgetal. Door aan het begin van de droogstand een scherpere grens te hanteren, boek je nog steeds winst wat betreft reductie in antibioticumgebruik. In het rekenvoorbeeld ga je dan van 5,8 naar 4,9 dierdagdoseringen per dier per jaar."

Ieder bedrijf eigen strategie

Volgens Lam zal ieder melkveebedrijf in 2013, in overleg met de dierenarts, een eigen strategie moeten kiezen wat betreft droogzetten. "En dat beperkt zich niet alleen tot de vraag: welke dieren zet ik droog met antibiotica? Het gaat dan ook om zaken als hygiëne, voeding en productieniveau bij droogzetten." Die strategie wordt vervolgens vastgelegd in het bedrijfsgezondheidsplan (BGP) en het bedrijfsbehandelplan (BBP). "De beroepsorganisatie van de dierenartsen KNMvD werkt momenteel aan nieuwe richtlijnen rond het gebruik van antibiotica, in de zogeheten kwaliteitsrichtlijncommissie. Die commissie zal ook met nieuwe adviezen komen rond het droogzetten van koeien." In de praktijk zal de droogzetstrategie van bedrijf tot bedrijf uiteenlopen. "Selectief droogzetten kan, mits de omstandigheden goed zijn en de juiste dieren geselecteerd worden. Dat is een uitdagende klus voor melkveehouder en dierenarts. Je moet ondertussen altijd blijven streven naar een optimale bedrijfsvoering. En op dat gebied doen Nederlandse melkveebedrijven het gelukkig al heel goed. Dat mag ook wel eens gezegd worden."

Antibiotica: aanscherping van Duitse wetgeving

Het gebruik van antibiotica wordt ook in Duitsland aan nieuwe regels onderworpen en moet duidelijk verminderen. De Duitse regering heeft hiervoor een wetsontwerp voorgelegd, dat momenteel op alle niveaus tot heftige discussies leidt. Het idee achter het wetsontwerp is het gebruik van antibiotica te verlagen door een scherpere controle en meer registratie.

Daarvoor moet een landelijke database worden ingericht. Veebedrijven moeten in de toekomst digitaal melden hoeveel en welke antibiotica ze gebruiken. Op basis daarvan wordt ieder half jaar de behande-

lingsintensiteit van iedere diersoort berekend. Wanneer een bedrijf ver boven deze waarde scoort, moet de veehouder een programma opstellen om het antibioticagebruik te verlagen.

Duitse melkveehouders volgen de discussie met gemengde gevoelens en vrezen dat het in de toekomst een stuk lastiger zal worden om antibiotica te kopen en in te zetten. Ze wijzen op het feit dat ze ook nu al alleen antibiotica toepassen, wanneer dat echt nodig is. Want inzet van antibiotica kost in veel opzichten geld: niet alleen zijn medicijnen duur in aanschaf, melk van behandelde dieren mag niet geleverd worden. Duitse veeartsen mogen nu nog bij veehouders een antibioticavoorraad voor

zeven dagen achterlaten, die de veehouder zelf mag toedienen, op voorwaarde van een waterdichte administratie. De veearts stelt een afgifte- en toepassingsdocument op. De veehouder houdt daarnaast een logboek bij waarin de behandelde dieren, het geneesmiddel, de datum en soort behandeling, de wachttijd en de persoon die het middel heeft toegediend geregistreerd worden. Melkveehouders vrezen voor de gezondheid van hun dieren als ze zelf geen antibiotica meer op het bedrijf op voorraad mogen hebben: dan kan er, bijvoorbeeld bij mastitis, onnodige tijd verloren gaan voordat de veearts op het bedrijf is en medicijnen kan voorschrijven.

Theo Lam: "Selectief droogzetten kan, mits de omstandigheden goed zijn en de juiste dieren geselecteerd worden."

Droogzetters: effectief

Zelfs op melkveebedrijven met een ideaal management, zorgt de inzet van droogzetters voor een verdere terugdringing van het aantal gevallen van klinische mastitis.

Dat blijkt uit de praktijkproef onder 97 Nederlandse melkveebedrijven naar het effect van selectief droogzetten. Theo Lam: "Je hoopt natuurlijk dat er managementmaatregelen komen bovendien, waarvan je kunt zeggen: als je die neemt, kun je droogzetantibiotica zonder gevolgen weglaten. Maar die maatregelen bestaan helaas niet. Het gebruik van droogzetters zorgde uiteindelijk in alle situaties voor minder gevallen van klinische mastitis." Lam is niet helemaal verbaasd over die uitslag: "Een koe leeft natuurlijk niet in een steriele omgeving: ze kan altijd een besmetting oplopen. Droogzetters doen ook in dat soort gevallen hun werk. Maar feit blijft: de invloed van de veehouder zelf is heel groot. Als je het management beter voor elkaar hebt, zul je minder klinische mastitis hebben. Met andere woorden: bij selectief droogzetten wordt een goed management nog belangrijker." Het onderzoek heeft een aantal factoren opgeleverd die leiden tot aantoonbaar minder gevallen van mastitis.

Die zijn:

- Schone roosters;
- Goede hygiëne ligboxen/schone koeien;
- Regelmatig onderhoud melkmachine en goede conditie tepelvoeringen;
- Lage productie op laatste dag van lactatie;
- Hygiënescore uier goed;
- Negatieve tankmelkuitslag voor *St. aureus*;
- Laag aantal attenties in voorafgaande lactatie.

Lam wijst nog maar eens op de informatie die op dit gebied al beschikbaar is, bijvoorbeeld op de website van het UGCN. Ook hamert hij op de bezetting van de stal. "Voor iedere koe moet er een ligplaats zijn. Dat scheelt al veel, zeker ook in de droogstand. In droogstand adviseren we tegenwoordig een stalbezetting van maximaal 85 procent."

Ook de algemene ziektedruk is van invloed op het aantal gevallen van mastitis. "Neem BVD. Wanneer zo'n ziekte opduikt, zie je vaak ook het aantal gevallen van mastitis toenemen. Een gevolg van de verminderde weerstand van de koeien."

Antibiotica en de Nederlandse melkveehouderij

- Op een modaal Nederlands melkveebedrijf ligt het antibioticumgebruik op zo'n 5,8 dierdagdoseringen per dier per jaar. Daarvan neemt het droogzetten 2,8 dierdagdoseringen per dier per jaar voor zijn rekening. Een koe droogzetten komt overeen met 4,0 dierdagdoseringen. Omdat de tussenkalftijd langer is dan 365 dagen, een deel van de koeien worden afgevoerd en vaarzen pas aan het einde van de eerste lactatie voor het eerst drooggezet worden, is de bijdrage aan het kengetal 'Dierdagdosering per dier per jaar' uiteindelijk geen 4,0 maar 2,8.
- In de melkveehouderij wordt zestig procent van alle antibiotica via het uier toegediend: veertig procent in de vorm van droogzetters, twintig procent in de vorm van mastitisbestrijders.
- In Nederland komt antibioticaresistentie onder mensen relatief weinig voor, zeker in vergelijking met zuidelijke landen als Spanje en Frankrijk. Een gevolg van terughoudendheid onder Nederlandse artsen om antibiotica in te zetten bij mensen. Ook de Scandinavische landen doen het op dit punt goed.
- Net als bacteriën bij mensen kunnen ook bacteriën bij koeien resistent raken tegen antibiotica. Met name in de darmen van koeien worden steeds vaker resistente bacteriën aangetroffen.
- De GD onderzocht het gebruik van droogzetters door de jaren heen. Die blijkt heel constant te zijn: tachtig tot negentig procent van alle koeien worden aan het begin van de droogstand behandeld met antibiotica. Alleen in perioden met lage melkprijzen, lijkt het gebruik iets af te nemen. Melkveehouders nemen onder dergelijke omstandigheden sneller kostenbesparende maatregelen.